

De Vrouwen Buurtmaatschap¹⁾

Willy Hilverda

Introductie

De FNV Vrouwenbond gaat er vanuit dat het voor alleenstaande ouders niet mogelijk is de uitkering volledig te kunnen verlaten, omdat ze ook nog zorgtaken hebben. Daarom moeten er nieuwe oplossingen gezocht worden om werken en zorg te combineren. In 2000 heeft de FNV Vrouwenbond het initiatief genomen tot een experiment met twee zogenaamde Vrouwen Buurtcoöperaties. Doel van het project was twee buurtcoöperaties te ontwikkelen die alleenstaande moeders zonder betaalde baan optimale voorzieningen bieden om in een beschermde omgeving te experimenteren met de combinatie zorg en arbeid. Deze pilots moesten leiden tot een overdrachtsmodel in de vorm van een handleiding. De twee pilotprojecten zijn uitgevoerd in Rotterdam en Leiden.

Inspiratie voor de Vrouwen Buurtmaatschap deed de FNV op bij vrouwencoöperaties in Zuid-Amerika en de Nederlandse LETS ruilwinkels. De twee pilots hebben geleid tot het model voor een Vrouwen Buurtmaatschap. Het eindproduct van het project.

De Vrouwen Buurtmaatschap biedt onderdak aan klein ondernemerschap en scholing en doet een groot beroep op eigen initiatief van de deelnemers. Bijzonder aan de Vrouwen Buurtmaatschap is de organisatievorm. De vrouwen runnen de maatschap samen en kunnen elkaar op die manier helpen en stimuleren en van elkaar leren. De vrouwen krijgen zelfvertrouwen, wennen eraan om buitenshuis actief te zijn en ze bouwen een arbeidsritme op. Daarnaast biedt de maatschap ruimte voor de ontwikkeling van individuele activiteiten en daarmee van individuele talenten.

Uiteindelijk doel is dat de activiteiten in de maatschap leiden tot werk waarmee de vrouwen hun sociale en economische positie kunnen verbeteren.

De Vrouwen Buurtmaatschap heeft vijf uitgangspunten:

- 1) Arbeid en zorg zijn onafscheidelijk. Het werk in de maatschap wordt rond de zorgtaken georganiseerd, dus bijvoorbeeld onder schooltijd. De maatschap biedt een plek aan kinderen.
- 2) Er zijn minimaal tien vrouwen nodig om de maatschap goed van de grond te krijgen, deze vrouwen moeten minimaal tien uur per week besteden aan de maatschap. De groep vrouwen moet groot genoeg zijn om verschillende werkzaamheden binnen de maatschap te ontwikkelen en onderling te kunnen verdelen.
- 3) De vrouwen hebben het zelf voor het zeggen. Zelforganisatie en zelfbeheer zijn belangrijk.
- 4) De wensen van de vrouwen staan centraal. In het uitvoeren van de wensen worden ze ondersteund door een deskundige begeleidster. De begeleidster stelt met elke vrouw een individueel trajectplan op.
- 5) Deelname is niet vrijblijvend. Van elke deelnemer wordt verwacht dat ze aanwezig is, meedenkt en meedoet. Omdat voor elke vrouw een persoonlijk trajectplan wordt opgesteld zal de uitkomst van het geleerde en bereikte er voor elke vrouw anders uitzien.

Initiatiefnemers

De FNV Vrouwenbond is de initiatiefnemer van het project. Aanleiding om de het project op te zetten waren de subsidiemogelijkheden die de Commissie Dagindeling bood om te experimenteren met nieuwe wegen om werk en privé te combineren. In Rotterdam is samenwerking gezocht met OK: Onbenutte Kwaliteiten. Het project OK is in het leven geroepen voor Rotterdammers die al geruime tijd gebruik maken van een bijstanduitkering. Het project is bestemd voor mensen die langer dan een jaar werkloos zijn. Het doel van OK is deze mensen weer te betrekken bij de samenleving.

1) Toen het project in 2000 van start ging werd de term Vrouwen Buurtcoöperatie gebezigd. In de Handleiding die in 2002 verscheen wordt gesproken van een Vrouwen Buurtmaatschap. De naam is veranderd omdat de term coöperatie veel negatieve reacties opeiep. Men associeerde het teveel met de jaren zeventig. Ook was het project niet een echte coöperatie. Een coöperatie kenmerkt zich door democratische besluitvorming. Alles wat geproduceerd wordt, komt ten goede aan de leden. Een maatschap is meer van deze tijd: er wordt wel samengewerkt, maar het gaat om de mensen zelf en niet om het collectief.

OK was een heel geschikte samenwerkingspartner voor de Vrouwen Buurtcoöperatie. OK kon voorzien in een financiële bijdrage, is op deelgemeentelijk niveau georganiseerd en bracht een schat aan ervaring mee over de beoogde doelgroep. In Rotterdam is het project opgezet in de deelgemeente Prins Alexander.

De deelnemers

De Vrouwen Buurtmaatschap is bedoeld voor gemotiveerde alleenstaande en herintredende moeders, die een grote afstand hebben tot de arbeidsmarkt. De maatschap biedt de vrouwen de ruimte om uit te zoeken wat ze graag zouden willen doen. De vrouwen kunnen hun eigen mogelijkheden (her)ontdekken en een stap zetten naar werk en scholing, die aansluiten bij hun mogelijkheden en hun wensen.

Om van start te gaan met een Vrouwen Buurtmaatschap is een groep nodig van minimaal tien gemotiveerde vrouwen, die minimaal tien uur per week willen werken in en aan hun eigen maatschap. Dit moeten alleenstaande moeders zijn, zonder baan.

De werving is niet eenvoudig, dat is wel gebleken bij de pilot in Rotterdam. Er is een folder ontworpen en verspreid. Ook zijn er advertenties geplaatst in verschillende bladen en werd een voorlichtingsbijeenkomst gehouden bij een organisatie voor allochtone vrouwen. Er hebben overigens geen allochtone vrouwen aan het project deelgenomen. Daarnaast zijn er contacten geweest met buurthuizen en zijn OK-deelnemers benaderd. Al deze inspanningen leverden niet voldoende deelnemers op. Vervolgens zijn nog 500 cliënten van SoZaWe aangeschreven. Deze actie leverde één deelnemer op.

Het is belangrijk dat de wervingscampagne goed op de doelgroep gericht is. Waarschijnlijk is schriftelijk materiaal niet het meest passende instrument om de doelgroep te bereiken. Mond-tot-mond benadering lijkt meer geschikt voor deze doelgroep.

Uiteindelijk hebben in Rotterdam acht vrouwen deelgenomen aan het project. Gedurende het project hebben drie vrouwen zich om verschillende redenen teruggetrokken, zodat er slechts vijf vrouwen het traject geheel hebben doorlopen. De belangrijkste motivatie voor alle deelnemers om mee te doen was de mogelijkheid de kinderen mee te nemen. Dat het een project voor alleenstaande moeders was, sprak de meeste aan, evenals de mogelijkheid scholing te volgen. Een aantal deelnemers raakte ook geïnteresseerd door de mogelijkheid creatief en ondernemend bezig te kunnen zijn.

Omdat er minder deelnemers waren dan de bedoeling was, werd op een aantal punten afgeweken van de oorspronkelijke opzet. De basis cursus was bijvoorbeeld veel korter.

Ook op andere punten is afgeweken. Voor geen van de deelnemers is een individueel trajectplan opgezet.

Gaandeweg het project bleek ook dat niemand een vastomlijnd idee had van wat een Vrouwen Buurtcoöperatie was, zodat iedereen andere verwachtingen had. Duidelijkheid over het model en een duidelijke structuur is noodzakelijk voor dergelijke projecten, zodat teleurstellingen kunnen worden voorkomen.

De deelnemers kregen allen beschikking over een persoonlijk budget voor de te maken kosten per individueel project. Ook waren er middelen beschikbaar voor scholing. Over beide budgetten was bij de deelnemers veel onduidelijkheid. Achteraf klaagden de deelnemers dat de gang van zaken rond de vergoeding van kosten erg bureaucratisch was. De hoogte van het budget voor scholing is de deelnemers ook nooit duidelijk geworden.

Naast de kritiek waren er ook punten waarover de deelnemers wel tevreden waren. Zo waren ze zeer te spreken over de manier waarop het project de mogelijkheid bood activiteiten te combineren met de zorgtaken voor hun kind. Uiteindelijk heeft deelname aan het project bij de vrouwen geleid tot meer zelfvertrouwen en meer vertrouwen in de eigen toekomstmogelijkheden. Het deelnemen aan het project heeft ook geleid tot het vergroten van vaardigheden als het maken van een begroting en het werken met de computer.

De sfeer van het project in Rotterdam is steeds nogal negatief en wantrouwend geweest. De deelnemers klaagden veel en wensten meer begeleiding en ondersteuning. De les die de FNV Vrouwenbond hieruit geleerd heeft is dat er alleen van start gegaan kan worden met voldoende gemotiveerde deelnemers. Als die er niet zijn, moet besloten worden het project niet te laten doorgaan.

Profijtgroepen

De oorspronkelijke gedachte was dat ook anderen baat konden hebben bij de diensten die de Vrouwen Buurtcoöperatie (in het model van de maatschap is dit idee losgelaten) zou ontwikkelen. Een idee was bijvoorbeeld een buurtcafé te starten waar ouderen uit de wijk goedkoop zouden kunnen eten. Deze gedachte bleek voorsnog te hoog gegrepen.

Draagvlak

Via een medewerkster bij de Bestuursdienst van de gemeente Rotterdam werd de FNV Vrouwenbond getipt om contact te zoeken met het project OK. De stedelijk manager van dit project was enthousiast. OK-Alexander was ook enthousiast over het project en wilde graag meewerken aan de pilot in Rotterdam. Er is gekozen voor deze deelgemeente omdat men het idee had dat er veel leden van de doelgroep woonden en omdat OK-Alexander op dat moment weinig aanbod had en graag mee wilde werken.

Ook heeft men samenwerking gezocht met de deelgemeente en met Stichting Welzijn Alexander. Op zich waren deze instellingen enthousiast, maar dit heeft zich niet vertaald in financiële ondersteuning. Wel kreeg de Vrouwen Buurtmaatschap, tegen betaling, een plek aangeboden in wijkcentrum Oriënt in de wijk Oosterflank.

Een groot probleem van het project is geweest dat het steeds een project van de FNV is gebleven en niet werkelijk is gedragen door andere instellingen of betrokken partijen in de wijk. De FNV is natuurlijk een relatieve buitenstaander die geen netwerken heeft in de wijk.

Begeleiding

Bij de FNV Vrouwenbond was een projectleider in dienst die het project landelijk aanstuurde. Voor de pilotprojecten in Leiden en Rotterdam was een projectbegeleider aangesteld voor 32 uur per week. Ze verdeelde haar tijd tussen Rotterdam (16 uur) en Leiden (16 uur).

Over de intensiteit van deze begeleiding verschillen de uitvoerders en de deelnemers van mening. De projectleiding beschouwde de begeleiding als intensiever dan in andere projecten of binnen het reguliere OK-vrijwilligerswerk. De deelnemers ervoeren de begeleiding als te beperkt en niet efficiënt verdeeld over meerdere dagen.

Werkwijze

Het was de bedoeling dat er veel initiatieven vanuit de deelnemers zelf zouden komen. In het Rotterdamse project gebeurde dit nauwelijks. De projectbegeleidster droeg de ideeën aan en de deelnemers namen het uiteindelijke besluit. In Rotterdam zijn een aantal concrete activiteiten gerealiseerd:

- een deelnemer heeft zich beziggehouden met het opzetten en organiseren van (thematische) kinderfeestjes, waarvan koken en verhalen vertellen onderdeel kunnen zijn. Ook heeft ze zich beziggehouden met de voorbereidingen van decoratie- en decorbouw voor evenementen, scholen en dergelijke.
- een deelnemer is bezig met het uitwerken van

lesideeën voor kinder-creatief-middagen en legt hiervan een map aan.

- de derde deelnemer staat haar hierin bij
- de vierde deelnemer legt zich toe op het schrijven van verhalen, gelegenheidsgedichten en wil op termijn een bundeltje uitbrengen
- de vijfde deelnemer verzorgt kindertraktaties op basis van uitsluitend natuurlijke materialen en bij voorkeur gezond snoep. Daarnaast werkt ze samen met de eerste deelnemer op het gebied van thematische decorbouw.

Het concept van de Vrouwen Buurtcoöperatie veronderstelde een multifunctioneel gebouw, dat bestaat uit verschillende ruimtes waar verschillende activiteiten kunnen plaatsvinden. De ruimte in wijkcentrum Oriënt waar men terecht kon, voldeed niet aan het ideaalbeeld. Er was maar één ruimte beschikbaar en deze bevond zich op de eerste verdieping. Uiteindelijk bleek deze plek ook veel voordelen had. Er zijn veel contacten ontstaan met medewerkers en bezoekers van het wijkcentrum. Via deze contacten zijn bijvoorbeeld opdrachten binnengehaald.

Financiën

De pilot is voor 75% gesubsidieerd door de Commissie Dagindeling. De resterende 25% moest door anderen gefinancierd worden. Financiële bijdrage zijn verleend door: OK-stedelijk, OK-Alexander, Stichting DOEN, Stichting Bevordering Volkskracht de provincie Zuid-Holland. En de FNV Vrouwenbond heeft uit eigen middelen bijgedragen. De exploitatiebegroting van de Vrouwen Buurtmaatschap Rotterdam bedroeg ongeveer € 30.000 (exclusief personeelskosten).

Ontwikkeling

De Vrouwen Buurtcoöperatie in Rotterdam is niet geworden wat initiatiefnemers en deelnemers ervan verwachtten. Ook de pilot in Leiden wordt niet voortgezet.

Uit het evaluatieonderzoek Van SoZaWe blijkt dat ook OK enkele lessen van het experiment heeft geleerd:

- het is belangrijk om voorzichtig te zijn met aanbodgerichte projecten; het participeren in en creëren van nieuw aanbod is zinvol en wenselijk wanneer het aansluit bij een behoefte;
- de Vrouwen Buurtcoöperatie heeft laten zien dat het wenselijk is aandacht te besteden aan de opvang van kinderen bij activeringstrajecten;
- het experiment leert dat voor sommige OK-deelnemers de ontwikkeling van eigen initiatief goed kan plaatsvinden in groepen van 'gelijkgestemden'; intensieve begeleiding is hierbij van groot belang.

In 2002 verscheen een handleiding van de FNV Vrouwenbond over het model van een Vrouwen Buurtmaatschap. De ervaringen van de pilots zijn verwerkt in deze handleiding. De brochure geeft antwoord op praktische vragen als:

- waar moet je op letten als je een Vrouwen Buurtmaatschap op wilt zetten?
- hoe vind je vrouwen uit de doelgroep?
- hoe houd je de maatschap draaiende?
- wat levert het op?

Deze handleiding wordt verstuurd naar mogelijke initiatiefnemers zoals gemeenten. Per 1 november 2002 start en implementatietraject om het model van de Vrouwen Buurtmaatschap landelijke te verspreiden. De pilots met de buurtcoöperaties hebben namelijk een schat aan informatie opgeleverd.

Hoewel de pilot in de Rotterdamse deelgemeente Prins Alexander niet wordt voortgezet, is een aantal van de deelnemers eind 2002 nog steeds actief

in wijkcentrum Oriënt. Het idee om traktatiemanden voor jarige kinderen te maken is verder ontwikkeld en wordt uitgevoerd, evenals het idee om in het wijkcentrum kinderpartijtjes te organiseren.

Informatie

FNV Vrouwenbond
Postbus 8576
1005 AN Amsterdam
Tel. (020) 581 63 98
E-mail [fnvrouwenbond@vc.fnv.nl](mailto:fnavrouwenbond@vc.fnv.nl)

Publicaties:

“Handleiding. Een Vrouwen Buurtmaatschap van stap tot stap.” (FNV Vrouwenbond)

“De Vrouwen Buurtcoöporatie in Prins Alexander. Een evaluatieonderzoek vanuit het perspectief van de OK-methodiek”, Ellen van der Giessen (SoZaWe gemeente Rotterdam).